

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНООРІЄНТОВАНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Сахненко Анна, Коломієць Андрій

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Сумський національний аграрний університет

Аннотация

В статье представлен анализ научно-методической литературы по задекларированной теме и отчетов аграрных высших учебных заведений о состоянии организации физического воспитания в указанных учебных заведениях, что позволило констатировать несоответствие состояния системы физического воспитания и профессионально-ориентированной физической подготовки в аграрных высших учебных заведениях потребностям студенчества и требованиям современного рынка труда аграрной промышленности. Рассмотрены профессионально важные качества и условия труда специалистов аграрной промышленности. В результате научного поиска были определены конкретные задачи профессионально-ориентированной физической подготовки специалистов агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: профессиональноориентированная физическая подготовка, физическое воспитание, агропромышленный комплекс, высшее учебное заведение, студенты, профессионально важные физические качества.

Annotation

The given scientific article gives an insight into the analysis of scientific methodological literature of the mentioned topic and reports of agrarian higher educational establishments, which resulted in stating discrepancy of the condition of physical education and professionally oriented physical preparation in agrarian higher educational establishments for the students' needs and demands of the contemporary agrarian labor market. There have been reviewed important professional qualities and working conditions of the specialists of the agrarian industry. Resulting from scientific research there have been determined certain tasks of professionally oriented preparation of specialists of agro-industrial complex.

Key words: professionally-oriented physical preparation, physical education, agro-industrial complex, higher educational establishment, students, important professional qualities.

Постановка проблеми. В наш час в Україні склалась несприятлива ситуація із кадровим забезпеченням аграрної промисловості кваліфікованими спеціалістами, здатними до успішної продуктивної професійної діяльності. Однією із головних причин виникнення проблеми є низький рівень фізичного здоров'я та фізичної підготовленості випускників вищих навчальних закладів аграрного профілю. Так, за свідченнями фахівців, більшість із них фізично неспроможні задовольнити сучасні вимоги ринку праці [1, 2].

Це зумовило необхідність пошуку шляхів підвищення рівня фізичного здоров'я та створення умов для розвитку професійно-важливих якостей студентів аграрних спеціальностей. У системі вищої освіти ці завдання виконує «Фізичне виховання». Нові підходи до викладання предмету зможуть забезпечити професійну фізичну й психофізіологічну готовність студентів до виконання професійних обов'язків [3, 4]. Тому сьогодні пошук шляхів підвищення ефективності занять професійно орієнтованою фізичною підготовкою зі студентами аграрних спеціальностей є актуальною проблемою, яка потребує

якнайшвидшого вирішення.

Професійно-прикладній фізичній підготовці (ППФП) студентів аграрних спеціальностей присвятили свої наукові праці: Д.М. Селиверстова, 1988; Л.В. Хрипко, 2003; Є.О. Карабанов, 2015; М.С. Воротова, 2015; Г.Л. Миронова, С.В. Антонов, 2017 та ін. Проте, зазначеними авторами недостатньо висвітлено конкретні завдання, які повинна вирішувати професійноорієнтована фізична підготовка майбутніх фахівців агропромислового комплексу у процесі формування готовності спеціаліста до успішної професійної діяльності. Тому вищезазначені аспекти були детермінантами, які спонукали нас до написання наукової статті.

Роботу виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка на 2016-2020 рр. за темою «Теоретичні і методичні основи фізкультурної освіти різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U000900).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз праць сучасних науковців дозволяє констатувати той факт, що сучасна система фізичного виховання у вищих навчальних закладах малоефективна і не здатна забезпечити психофізіологічну і фахову підготовку випускників до виробничої діяльності, реалій подальшого професійного життя та потребує реформування [2-6].

Результати аналізу публікацій вітчизняних науковців [1-4] доводять, що понад 52% студентів мають низький рівень кондиційної фізичної підготовленості, а більше половини випускників вищих навчальних закладів фізично неспроможні якісно працювати на виробництві. Високий рівень вимог, конкуренції, який панує у виробничій і соціальній сферах, показує, що фізична підготовленість

більшої частини випускників вищих навчальних закладів України не відповідає запитам ринку праці. У зв'язку з цим підвищується значення якісної професійно-орієнтованої, у тому числі й фізичної підготовки майбутніх фахівців агропромислового комплексу, чия праця в умовах сучасного науково-технічного прогресу має особливе значення.

Мета статті: на основі аналізу науково-методичної літератури визначити професійно важливі у прикладному сенсі фізичні якості, необхідні для реалізації трудової діяльності фахівців агропромислових ВНЗ в умовах кон'юнктури сучасного ринку праці.

Результати дослідження та їх обговорення. У листі Міністерства освіти і науки України «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах» (лист від 25.09.2015 №1/9-454) керівництву ВНЗ рекомендовано переглянути існуючу застарілу систему фізичного виховання як таку, що не задовольняє сучасні вимоги підготовки кваліфікованих фахівців різних спеціальностей і не відповідає інтересам і потребам студентства. Одним зі шляхів вирішення даної проблеми є професійно-орієнтована модель організації фізичного виховання у ВНЗ. Також у зазначеному листі вказано на необхідність надання завідувачами кафедр фізичного виховання звітів про стан фізичного виховання у своєму вищому навчальному закладі.

Аналіз таких звітів аграрних ВНЗ за 2015-16 навчальний рік дає змогу підтвердити вищесказане та констатувати незадовільний стан викладання фізичного виховання. У більшості ВНЗ відсутня належна матеріально-технічна база, переважає традиційна модель організації фізичного виховання, яка подекуди суміщається зі спортивноорієнтованою, що реалізується через факультативні заняття з фізичного виховання,

які не є обов'язковими для відвідування. Обсяг годин, відведених на вивчення дисципліни «Фізичне виховання» та її зміст у різних аграрних вишах різний: кількість семестрів, протягом яких вивчається фізичне виховання, варіюється від 4 до 6; кількість академічних годин – від 2 до 4 на тиждень. У деяких заняття з фізичного виховання здійснюються взагалі у кількості двох годин на тиждень; відсутній підсумковий контроль. На третьому курсі навчальне навантаження для дисципліни «Фізичне виховання» у більшості ВНЗ аграрного сектору зовсім не передбачено.

Що стосується професійноорієнтованого спрямування фізичної підготовки майбутніх спеціалістів агропромислового комплексу, можна констатувати той факт, що йому не приділяється належної уваги. У багатьох аграрних вишах незначні елементи професійно-прикладної фізичної підготовки реалізуються у таких обсягах, які не дозволяють здійснити підготовку студентів до умов майбутньої праці належним чином.

Однією з основних складових програмно-нормативного забезпечення системи фізичного виховання є навчальні програми з дисципліни. Вони містять науковообґрунтовані завдання і засоби фізичного виховання, комплекси рухових умінь і навичок, переліки відповідних норм і вимог [7]. Як показав аналіз документації аграрних ВНЗ України, на цей час момент у більшості навчальних програм з дисципліни «Фізичне виховання» розділ «Професійно-прикладна фізична підготовка» не містить чітких науково обґрунтованих методичних вказівок щодо організації занять зі студентами аграрних спеціальностей. Також в дисципліні відсутнє програмне забезпечення цього розділу.

Важливою особливістю професійноприкладної фізичної підготовки студентів аграрних вищих навчальних закладів є

спрямованість на досягнення в процесі навчання і виховання безпосередніх прикладних результатів для обраної професійної діяльності у майбутньому. Сучасна система професійноорієнтованої фізичної підготовки повинна вирішувати завдання розвитку фахових важливих фізичних якостей та навчання прикладним руховим умінням і навичкам. В основному вона акцентована на досягнення державних цілей підготовки студентів до професійної діяльності [7, 8].

У сфері вищої освіти соціальне замовлення на майбутнього фахівця і ступінь його фізичної готовності до успішної трудової діяльності визначає державна політика України [9, 10]. Формування професійних якостей майбутніх аграріїв у процесі навчання є одним із найважливіших завдань вищої освіти. Вибір спеціального прикладного напрямку використання засобів фізичної культури та спорту для підготовки до сучасної висококваліфікованої праці в агропромисловому виробництві вимагає певного профілювання фізичного виховання, що буде враховувати особливості обраної професії. Прикладна спрямованість аграрної вищої освіти обумовлює необхідність у процесі формування особистості майбутнього фахівця особливу увагу звертати на розвиток його професійних якостей. При цьому повинна бути сформована система навчальної діяльності студента з урахуванням професійної специфіки, що значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності [2, 4].

Сучасні дослідження [4, 11, 12] дозволяють стверджувати, що без ретельного вивчення особливостей професії і виявлення професійно важливих якостей і функцій спеціалістів аграрної промисловості неможливо обґрунтувати задачі професійноорієнтованої фізичної підготовки студентів аграрних спеціальностей.

Результати чисельних досліджень [2-4] доводять, що однією з характерних особливостей сьогодення є непередбачуваність, невизначеність, нестабільність ситуацій, які примушують діяти швидко, відповідно до обставин. Постійні дослідження змін в професіограмі аграрного профілю здатні створити передумови до організації ППФП згідно з вимогами часу [3].

Саме тому важливе значення для конкретного змісту ППФП мають такі типові показники роботи, як вид праці і сфера діяльності; важливі виробничі операції, переважаючі типи діяльності, знаряддя праці; форми організації праці та ін. Кожний з цих показників вимагає певних фізичних і психічних якостей, конкретних навичок [2, 8, 12].

Об'єктивні чинники праці, серед яких характер рухових дій і особливі зовнішні умови діяльності, зумовлюють специфічність їх впливу на організм людини. Зазначені фактори зазвичай і визначають задачі і зміст професійно-прикладної фізичної підготовки студентів природничо-аграрних спеціальностей [2, 8].

Розглядаючи особливості умов роботи спеціалістів агропромислового комплексу необхідно відмітити, що їхня праця характеризується розумовим навантаженням та відбувається як у приміщенні, так і просто неба, часто в дискомфортних умовах, ритм і режим праці переважно відсутні [8, 11]. Протягом робочого дня значне навантаження припадає на центральну нервову, серцево-судинну, м'язову, дихальну системи, систему терморегуляції, опорно-руховий апарат, а також зоровий, вестибулярний, слуховий аналізатори [8, 12].

Для аграріїв характерні як прості, так і складні локомоції, в яких домінує руховий автоматизм, що включається в інші дії як допоміжний компонент (ходьба, біг, переміщення на обмеженій опорі,

на плавзасобах, на каланчах, лазіння тощо) [8, 12].

Основними професійними недоліками є: вплив на організм працівника високої і низької температури, високого і низького атмосферного тиску, підвищена вологість; забрудненість повітря і навколишнього середовища хімічними сполуками та іншими продуктами органічного і неорганічного походження. Також до недоліків слід віднести розумову, нервову, фізичну втому. Важкість роботи в агропромисловому комплексі характеризується в основному неадекватністю фізіологічних і психологічних можливостей на даному напрямку, що призводить в окремих випадках до захворювань. Присутній травматизм і захворюваність, яка перевищує звичайний середній показник [8].

З фізіологічної точки зору праця фахівців природничо-аграрної групи характеризується:

- довгостроковою і короткочасною, поєднаною зі статичною, роботою м'язів всього тіла, складною координацією рухів;
- різноманітними змінними робочими положеннями – сидячи, стоячи, лежачи, присівши, зігнувшись;
- дією впливу інсоляції, професійних інфекцій, вестибулярних, нервових, м'язових перенапружень.

Під час роботи в агропромисловому комплексі емоційний стан працівника характеризується напруженням. Прояву вольових зусиль вимагають екстремальні і стресові ситуації, які потребують витримки, володіння собою при спілкуванні з природними ресурсами, тваринами, рибними і водними біоресурсами, керуванні колегами у процесі виробничої діяльності [8, 12].

Суттєве значення для успіху в роботі мають риси і якості особи, які реалізуються в процесі фізичного виховання. Необхідно мати фізичний розвиток, високий рівень функціонування і надійності

організму в цілому та його окремих систем [8, 12].

Особлива роль у забезпеченні високого рівня праці належить центральній нервовій, серцево-судинній, м'язовій, дихальній системам, зоровому аналізатору та системі терморегуляції [11, 12].

Враховавши вищезазначене, можна визначити конкретні завдання професійно-орієнтованої фізичної підготовки студентів аграрних спеціальностей.

Професійноорієнтована фізична підготовка повинна передбачати належний рівень розвитку фізичного здоров'я та надійності функціонування центральної нервової, серцево-судинної, м'язової, дихальної систем, зорового аналізатору та системи терморегуляції майбутніх аграріїв. Одним із найважливіших завдань професійно-орієнтованої фізичної підготовки студентів аграрних спеціальностей є розвиток професійно важливих фізичних якостей, а саме:

- загальної силової витривалості;
- статичної витривалості;
- швидкісної витривалості;
- вибухової витривалості;
- сили м'язів плечового поясу;
- координаційних здібностей.

Не менш важливим є розвиток спеціальних фізичних якостей, серед яких:

- проста реакція розрізнення;
- реакція вибору;
- реакція на рухомий об'єкт;
- реакція спостереження;
- сенсомоторна координація;
- здатність швидко оволодівати навичками;
- здатність швидко і точно діяти руками;
- ручна моторика;
- відчуття рівноваги.

Відмінною особливістю професійноорієнтованої фізичної підготовки майбутніх працівників агропромислового сектору є необхідність вироблення стійкості до впливу на організм високих і низьких температур, високого і низького атмосферного тиску,

підвищеної вологості зовнішнього середовища. Тому об'єктивно доцільним є проведення професійних фізкультурних заходів протягом робочого дня, тижня, року з метою оптимізації психофізіологічного стану. Працівникам агропромислового комплексу необхідно прищеплювати знання та мотивувати до здорового способу життя, використання в побуті засобів фізичної культури [8, 12].

Висновки. Проаналізувавши науково-методичну літературу та методичні документи ми указали на недоліки процесу викладання фізичного виховання у ВНЗ аграрного профілю. На фоні задекларованого вище професійноорієнтована модель організації фізичного виховання виглядає адекватним вирішенням існуючої проблеми для кращої фізичної підготовленості майбутніх фахівців агропромислового сектору та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Особливостями умов праці та професійно важливих навичок продиктовано вимоги до ППФП працівників сільськогосподарської галузі, серед яких: розвиток загальної силової, статичної, швидкісної і вибухової витривалості, координаційних здібностей та ін.

У подальших дослідженнях на підставі визначених конкретних завдань професійно-орієнтованої фізичної підготовки студентів аграрних спеціальностей буде здійснюватись підбір засобів і методів для створення професійно-орієнтованої моделі організації фізичного виховання фахівців агропромислового комплексу.

Література

1. Халайджі С.В. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів енергетичних спеціальностей: дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Халайджі С.В. – ЛДУФК, 2006. – 268 с.

2. Раевский Р.Т. Профессионально-прикладная физическая подготовка: [монография] / Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский. – О.: Наука и техника, 2008. – 224 с.
3. Магльований А.В. Динаміка показників психофізіологічних функцій студентів технічних спеціальностей в процесі професійно-прикладної фізичної підготовки / А.В. Магльований. // «Первый независимый научный вестник». – 2015. – С. 50-54.
4. Пилипей Л.П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів [Текст]: монографія / Л.П. Пилипей. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 312 с.
5. Домашенко А.В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України: дис... канд. фіз. вих.: 24.00.02 / Домашенко Анатолій Васильович. – Л., 2003. – 346 с.
6. Яцюк С.М. Підвищення ефективності професійної підготовки студентів інженерних спеціальностей / С.М. Яцюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХДАДМ. – 2007. – № 4. – С. 147-151.
7. Карабанов Є.О. Аналіз процесу фізичного виховання у вищих аграрних навчальних закладах / Є.О. Карабанов // Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць з галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. – Львів: ЛДУФК, 2013. - № 2 (17) - С. 67-70
8. Пилипей Л.П. Систематизація напрямків підготовки спеціалістів у ВНЗ згідно з вимогами до професійно-прикладної фізичної підготовки / Л.П. Пилипей // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2008. –

- № 1. – С. 56-64.
9. Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської і студентської молоді: наказ Міністерства освіти України № 188 від 25.05.98 р. – К.: Міністерство освіти України, 1998.
10. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах / С.І. Операйло // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 5. – 18 с.
11. Подлесний О.І. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів у вузі / О.І. Подлесний // Наукові записки. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 1999. – Т. 9. – Ч. 2. – С. 173.
12. Краснов В.П. Фізичне виховання: психофізичні вимоги до фахівців агропрому: навч. посіб. для вищ. навч. закл. / В.П. Краснов. – К.: Аграрна освіта, 2000. – 133 с.

